

Espenarium *2012-2013* *in medias res*

Samfunnsfag uke 35: Lærestoffet og oppgave:

Fra fagplanens kompetansemål:

- definere sentrale omgrep knytte til sosialisering og bruke dei til å undersøkje trekk ved sosialiseringa av ungdom i Noreg

Sosialisering

GRO-ANITA MORTENSEN

Publisert: 28.04.2010 (12:49) , Oppdatert: 02.02.2011 (12:59)

Vi blir født inn i et samfunn. På den ene siden kommer vi til en familie bestående av nære relasjoner. På den andre siden blir de fleste av oss født på en institusjon, et sykehus. Vi kommer inn i offentlige registre og arkiver, og etter dette blir vi fulgt tett opp av offentlige institusjoner. Denne sammenhengen gir rammene rundt den innlæringsprosessen som vi må gjennomgå for å bli et sosialt vesen og samfunnsmedlem.

Lover er formelle normer.

Fotograf: [Katrine Nordli](#)

Venner i barnehagen er normsendere.

Fotograf: [Stein J. Bjørge](#)

Sosialisering foregår hele livet. Man sosialiseres, og man sosialiserer andre.

Fotograf: [Sara Johannessen](#)

Gjennom sosialisering lærer menneskene å fungere i et samfunn og får kjennskap til de regler og verdier som det forventes at man skal følge. Sosialisering er dermed den prosessen som gjør at vi tar til oss dette, fra vi blir født til vi dør.

Barn møtes med forventninger til hvordan de skal oppføre seg. Disse forventningene gjentar seg, og slik lærer barnet hvilke regler eller normer som gjelder. Hovedmålet med sosialiseringen er at de enkelte menneskene skal kunne skille mellom godt og ondt, og rett og galt.

Normer og normsendere

Normer er regler som forteller hvordan man skal oppføre seg og handle i en gitt situasjon. Normer kan være formelle eller uformelle. Lover er formaliserte eller formelle normer. De uformelle normene er uskrevne regler for skikk og bruk, som hvordan man skal oppføre seg i ulike situasjoner. Det kan være forventninger om at du skal håndhilse når du kommer inn til et jobbintervju, eller at det er uhøflig å svare på telefonsamtaler mens intervjuet pågår.

For å forsterke innlæringen av normer følges de opp av reaksjoner eller sanksjoner. Sanksjonene kan både være positive og negative. Ønsket adferd belønnes, men uønsket adferd straffes. Når en person har gjort normene til sine egne og følger dem, sier man at normene er internalisert.

Å se på TV eller spille dataspill er uformell sosialisering.

Fotograf: [Gorm Kallestad](#)

Alle man møter, er normsendere. I første omgang er det foreldre, søsken og nær familie. Også venner og lekekamerater er normsendere. Dette kalles primærsosialisering. Barn har også normsendere utenfor de nære relasjonene. I barnehagen møter de voksne som er tydelige rollemodeller, og som har en klar oppgave i forhold til mer formell sosialisering. Det kalles sekundærsosialisering og blir fulgt opp av andre formelle utdanningsinstitusjoner, som skolen. Barn møter uformell sosialisering når de ser på TV eller spiller dataspill.

Normforvirring

De signalene andre mennesker sender ut, kan for et individ oppleves som forvirrende og i mange tilfeller også motstridende. Det kalles normforvirring. Denne normforvirringen er en naturlig del av sosialiseringprosessen, og noe vi må lære oss å forholde oss til. En vanlig konflikt er at venner ønsker at du skal spille internettspill eller bli med på kino, mens foreldrene ber deg skru av PC-en for å gjøre husarbeid og lekser.

Selv om informasjonen om narkotika er entydig, fordi det er forbudt gjennom norsk lov, kan enkeltpersoner bli utfordret også på disse normene. I noen miljøer er det akseptert å bruke narkotika, og de skadelige sidene av bruken bagatelliseres. I slike situasjoner kan internaliserte normer hjelpe oss til å føle oss trygge fordi vi har tatt stilling til spørsmålet på forhånd. Det bidrar til at mange føler at de vet hva som er riktige valg, og de føler seg trygge når de blir utfordret.

Motstridende signaler fra normsendere, som følges opp av sanksjoner som enten er vilkårlige, eller som føles urettferdige, skaper utrygghet. I verste fall kan utydelige normer og uregelmessig belønning medføre psykiske lidelser fordi de gjør personen utrygg og usikker.

Sosialt avvik – kulturell endring og lovbrudd

Noen velger også å bryte med samfunnets normer ved enten å ta avstand fra dem og gjøre opprør eller å bryte fullstendig. Slik oppførsel blir ofte betegnet som sosialt avvik. På den ene siden kan denne typen adferd bidra til viktige samfunnsmessige nyvinninger. Sosiale avvik kan blant annet legge grunnlag for nye politiske bevegelser eller bidra til aksept av subkulturer. Det er positivt for samfunnet. På den andre siden kan sosiale avvik være negativt fordi personer velger å begå regelbrudd og i verste fall alvorlig kriminalitet og lovbrudd. De tydeligste normene i samfunnet er fastsatt i lovverket, og de forsvares formelt av domstolssystemet.

Når er man ferdig sosialisert?

Sosialisering foregår gjennom hele livet. Man sosialiseres, og man sosialiserer andre. Den foregår formelt i samfunnet gjennom at rettsvesenet opprettholder lover og regler. Den foregår gjennom at institusjoner som skole, barnehager og universiteter har en formell rolle i opplæringen. Og sosialisering foregår inne i oss ved at samfunnets normer og regler enten internaliseres, eller ved at vi bryter med dem. Målet er å skape mennesker som både kan tilpasse seg samfunnets krav og behov, og samtidig være selvstendige. Normer og verdier og lover bidrar til sosial kontroll med samfunnets medlemmer, samtidig med at grunnleggende verdier føres videre.

Sosialiseringsarenaer

FAGBOKFORLAGET AS VED ERIK SØLVBERG, ELISABETH KRISTOFFERSEN, GRO-ANITA MORTENSEN

Publisert: 10.05.2010 (09:41) , Oppdatert: 09.02.2011 (10:09)

Et resultat av sosialiseringen er at vi som individer utvikler vår identitet. Vi må lære å tilpasse oss samfunnets krav gjennom oppdragelsen, men vi skal også utvikles som

selvstendig individ med grenser mot andre. Sosialisering handler både om tilpasning og selvstendigjøring som menneske.

På skolen får elevene kunnskap og trening i ferdigheter. Det kalles formell sosialisering.

Fotograf: [Trond Sørås](#)

YouTube er et eksempel på en interaktiv nettsjeste. Web 2.0 kan i ytterste grad være med å påvirke brukernes identitet, eller være med å forme dem.

Opphavsmann: [webtreats](#)

Religion bidrar til å forsterke de tradisjonelle normene og verdiene, spesielt ved seremonier knyttet til viktige faser i livet.

Fotograf: [Håkon Mosvold Larsen](#)

Når vi lever sammen med andre mennesker, blir vi påvirket av dem. Det er ikke mulig å si hvem som påvirker oss mest, siden det er avhengig av om vi snakker om barndom eller ungdom, skole eller arbeidsliv. La oss se litt nærmere på hvem som påvirker oss.

Noen normsendere

Gjennom omgang med andre mennesker generelt, og i situasjoner der vi blir oppdratt, spesielt, påvirkes vi av andre. Å påvirke vil blant annet si å gi signaler om hvilke normer som anses som gjeldende. Derfor kaller vi dem som påvirker, eller prøver å påvirke, normsendere.

De viktigste normsenderne presenteres nedenfor:

Familien

Familien er de første normsenderne vi møter

og arenaen for primærsosialisering.

Fotograf: [Sara Johannessen](#)

Familien skal lære barna grunnleggende normer og verdier – at det er stygt å stjele, lyve og slå, og at det er viktig både å samarbeide med andre og kunne stå på egne bein og hevde sine meninger og synspunkter. I hjemmet får barna opplæring i grunnleggende normer og verdier. Språkinnlæring, å lære et morsmål, er en del av denne prosessen. Dette er primærsosialisering. Den foregår i nære relasjoner og er en personlig sosialisering.

Barnehage, skole og arbeidsliv

I barnehagen og skolen får barna forsterket mange av de normene og verdiene som de har møtt i familien. En forskjell kan være at barna i barnehagen i større grad må lære seg å ta hensyn til andre. De må dessuten så smått lære å hevde seg overfor andre som krever like mye oppmerksomhet. Denne konkurransen virker inn på utviklingen av identiteten til de unge.

Det som skiller sekundærsosialiseringen fra primærsosialiseringen, er at barnet skal trenes i spesifikke ferdigheter. I skolen får elevene kunnskap og trening i ferdigheter. Det kalles formell sosialisering. Elever tilbringer veldig mye av tiden sin i skolen, og derfor blir lærere og medelever viktige i denne prosessen. Formell sosialisering foregår også i arbeidslivet, der man må kvalifisere seg for ulike typer jobber og oppgaver. I tillegg kreves det gode sosiale ferdigheter for å passe inn og løse ulike arbeidsoppgaver. I de fleste jobber stilles det krav både til kommunikasjonsferdigheter og evne til å samarbeide, ved siden av at man må tilpasse seg arbeidsgiverens normer og regler.

Venner og fritidsaktiviteter

Venner og kamerater er viktige sendere av uformelle normer og verdier. De fleste er godt tilpasset samfunnets normer og er positive bidrag i sosialiseringen. Noen går sammen om å starte band, andre liker friluftsliv eller dataspill. I enkelte tilfeller kan verdiene i en vennegjeng gå

på tvers av de formelle og offisielt godtatte normene. Ja, i noen miljøer er det slik at du faktisk må bryte offisielle normer for å bli godtatt. Andre igjen dyrker aktiviteter som er uakseptable ellers i samfunnet, det være seg tagging eller lovbrudd og kriminell aktivitet.

Men de fleste fritidsaktiviteter, som korsang, fotball, musikk, dans eller deltagelse i organisasjoner, er i tråd med andre grunnleggende verdier i samfunnet, der mennesker utvikler seg og sine ferdigheter. Her møtes personer som har felles interesser eller ferdigheter. Men man kan stille spørsmål ved om denne typen fritidsaktiviteter blir så sterkt styrt av voksne, at de faktisk blir en del av den formelle sosialiseringen.

Andre sosialiseringsarenaer

Massemedier

Massemediene er aviser, bøker, fjernsyn, tegneseriehefter, radio, video og film, for ikke å snakke om Internett. Disse massemediene påvirker uten tvil utviklingen av identiteten til dem som bruker dem. En grunn er at de i høy grad formidler normer og verdier. Når de på sportssidene hyller seierherrene, sier de at det er viktig å vinne og bli en ener i samfunnet. Når de forteller om det gode liv for rike kjendiser, sier de at lykken er penger. Vi finner imidlertid også fortellinger om varme mennesker som ofrer nærmest alt for sine medmennesker. Det er svært vanskelig å si noe sikkert om hvordan massemediene bidrar til å utvikle identiteten hos brukerne.

Web 2.0 er betegnelsen på nye nettjenester som kjennetegnes av at de er interaktive, altså der nettbrukeren selv er med på å drive tjenesten ved å delta, bidra og interagere med andre brukere av tjenesten. Facebook, Nettby, YouTube og Wikipedia er eksempler på web 2.0-tjenester. Web 2.0 er i ytterste grad et massemedium som kan påvirke brukernes identitet, eller være med å forme dem. Grensene for hva som er tillatt å skrive om seg selv og andre, og hva man viser av seg selv og forteller om seg selv, oppfattes som ulikt av ulike brukere. Dette kan fortelle oss både at brukerne har forskjellige verdier og normer for hva de vil dele med ukjente, men også at mediene kan presse deltagerne bevisst eller ubevisst i ulike retninger.

Religion

Religion bidrar til å forsterke de tradisjonelle normene og verdiene. I mange samfunn er normer og verdier knyttet til religion viktige fellesverdier. Bibelen, Koranen, Talmud og andre skrifter blir dermed også lærebøker i etikk og moral. Trossamfunnet bidrar til identitetsutviklingen på mange måter, ikke minst ved at det står for seremonier knyttet til viktige faser i livet. Markering av fødsel, overgangen fra barn til voksen, ekteskap og død er ofte knyttet til religion. Videre er det mange mennesker som søker sammen i religiøse foreninger og opplever fellesskap med andre.

Sosialiseringprosesser i endring

Sosialiseringen av barn i Norge har endret seg veldig de siste 100 årene. Økte krav til skolegang, et nytt og kunnskapsbasert arbeidsmarked og mange nye påvirkningskanaler har endret rammen rundt sosialisering av ungdom i Norge i dag.

1. Familien som sosialiseringssaktør

For 100 år siden ble barn i større grad enn i dag sosialisert i hjemmet. De var ikke i barnehage, og mye av den formelle ferdighetstreningen foregikk innenfor rammen av hjemmet. I dag går de fleste barn i barnehage, og vi har obligatorisk skolegang. Det blir mindre tid til personlig sosialisering i nære relasjoner.

2. Sekularisering av normer og verdier

Norge er et sekulært samfunn, det vil si at det er liten eller ingen sammenheng mellom lover og styresmakter på den ene siden, og religiøse påbud og ledere på den andre. Selv om religiøs etikk og moral står sterkt i samfunnet, er det mye som tyder på at det norske samfunnet blir sekularisert. Den religiøse påvirkningen blir stadig mindre. På den ene siden overtar staten oppgaver som tidligere har blitt utført av religiøse institusjoner, og på den andre står den private dimensjonen, som medfører at religion betyr mindre for individet. I praksis betyr det at religiøse normer og verdier ikke styrer folks adferd så mye som tidligere eller i andre samfunn.

Verdiene som preger sosialiseringen, er altså ikke religiøst bestemt i like stor grad som før. Verdier som demokrati, objektivitet (fra vitenskapen) og menneskerettigheter står sterkt i Norge. Samtidig vet vi at noen av de grunnleggende verdiene i samfunnet også er sentrale i ulike religioner. Noen læresetninger er så innebygd i språket at det er vanskelig å vite hvor de kommer fra:

- Du skal ikke slå i hjel!
- Du skal ikke lyve!
-

3. Formalisering av sosialiseringen og livslang læring

Barnehage, skoler og organiserte fritidsaktiviteter tar stadig mer tid i livene våre og bidrar til at mye av sosialiseringen er formell. Dette er tendenser som blir forsterket gjennom tanken om livslang læring. Arbeidstakere skal fortsette å ta utdanning innenfor mange ferdighetsområder også etter at de har kommet i arbeid gjennom videreutdanning. Det forventes en man skal inngå i en livslang læringsprosess.

[Se denne presentasjonen](#). Klikk på bildet for å bla...

Fra fagplanens kompetansemål:

- forklare kvifor kjønnsroller varierer mellom samfunn og kulturar og diskutere kvifor kjønnsrollene endrar

Se denne:

1. [eForelesning: Kjønnsroller i endring](#)
eForelesning Kjønnsroller er forventninger til hvordan mennesker skal oppføre seg og se ut, på bakgrunn av hvilket kjønn de har. Kjønnsroller varierer mellom kulturer og ...

Kjønnsroller

GRO-ANITA MORTENSEN

Det første spørsmålet som blir stilt når et barn kommer til verden, er gjerne: "Ble det gutt eller jente?" Og når svaret kommer, blir barnet gitt en kjønnsrolle. Det blir kategorisert inn i medisinske og statlige arkiver og i sosiale grupper som kvinne eller mann.

Arbeidsmarkedet i Norge er kjønnsdelt. Kvinner jobber i større grad enn menn i offentlig sektor. Sykepleier er et typisk kvinneyrke.

Fotograf: [Gorm Kallestad](#)

Det er store forskjeller i hvilke utdanningsprogram jenter og gutter velger. Byggfag er et utdanningsprogram med overvekt av gutter.

Fotograf: [Jon Petter Evensen](#)

Norge tar vi det for gitt at jenter har like muligheter som gutter, men i mange land er det ikke slik. Utdanning av jenter er viktig for å forebygge fattigdom og barnedødelighet.

Jente eller gutt?

Kjønn er et så viktig kriterium i samfunnet at barn uten kjønnsidentitet ikke passer inn. Hvert år fødes det 10–12 barn som det er vanskelig å bestemme kjønnen på. De blir kalt intersexbarn. De fleste av dem blir gjort til jenter.¹

Mennesker har alltid blitt delt inn i to samfunnsgrupper: kvinner og menn. For å forstå hva kjønn er, og hvordan vi tenker om kjønnsforskjeller, kan det være nyttig å skille mellom biologisk og sosialt kjønn. Etterpå skal vi se på hvordan kjønnsroller skapes og varierer i ulike samfunn, kulturer og over tid.

Er det sosialisering som skaper

kjønnsforskjeller? Er det naturlig at gutter heller vil leke med biler og båter, eller er det fordi foreldrene gir guttene den type leker?

Fotograf: [Einar Gjærevold](#)

Biologisk og sosialt kjønn

Med biologisk kjønn mener vi hva som rent kroppslig skiller kvinner og menn. Med større kjennskap til anatomi og hormoner har også de biologiske definisjonene endret seg og blitt tolket ulikt. Legevitenskapen har søkt å forstå og gruppere oss, også som kjønn. Men hva som regnes som medisinsk normalt, og hvilke barn som er blitt oppfattet som intersexbarn, har derimot endret seg over tid.

De samfunnsmessige fortolkningene av forskjellene mellom kvinner og menn kaller man ofte sosialt kjønn. Dette begrepet er hentet fra sosiologien, der man undersøker hvordan forestillinger om kjønn skapes og gjenskapes i samfunnet. Da ser man på hvilke forestillinger som finnes om hva som gjør kvinner og menn forskjellige.

Er det sosialisering som skaper kjønnsforskjeller? Er det naturlig at jenter heller vil leke med dukker, eller er det foreldrene som påvirker barnet til å velge leker ut ifra deres forventninger til det? Harald Eia har i tv-programmet Hjernevask satt fokus på om det er arv (biologi) eller miljø (sosiale forhold) som former oss. Det er viktig å vite at disse to kjønnsdefinisjonene henger sammen. Men for samfunnet er det kanskje enda viktigere å se på hvordan forestillinger om kjønnsforskjeller og kjønnsroller gir seg uttrykk i samfunnet og endres over tid.

Kjønnsroller

Samlet kan man si at kjønnsroller er forventninger til hvordan mennesker skal oppføre seg og se ut på bakgrunn av hvilket kjønn de har. Vi forholder oss til og formes av kjønnsrollene og forventningene til oss.

Gutter kles ofte i blått og jenter i rosa, men forventningene til gutter og jenter har endret seg enormt de siste tiårene i Norge og den vestlige verden. Kvinner har fått en mye friere rolle og er langt mer likestilte enn før. Likevel påvirker kjønnsroller menneskers liv, både i Norge og kanskje enda mer andre steder i verden.

Kjønnsroller skapes og gjenskapes

For å forstå hvordan kjønnsroller former oss, er det interessant å se på hvordan de skapes og gjenskapes. Obligatorisk skolegang for jenter og gutter har endret kjønnsrollene i Norge. Her i landet forventes det at jenter, på samme måte som gutter, skal ta utdanning og delta i arbeidslivet. Slik er det ikke nødvendigvis i alle samfunn eller kulturer. Et utdanningstilbud til jenter er et virkemiddel til å forebygge fattigdom og barnedødelighet fordi det gir kvinner større selvbestemmelse og påvirkningsmulighet i samfunnet, og anses derfor som veldig viktig. For å bedre kvinners mulighet til utdanning gikk for eksempel pengene fra Operasjon Dagsverk i 2008 til utdanning for unge jenter i Bangladesh.[2](#)

I 2008 var det like mange jenter og gutter som tok videregående utdanning i Norge. Det er derimot betydelige forskjeller i hvilke utdanningsprogram de velger. Jenter tar helsefag og design- og håndverk, mens gutter langt oftere tar bygg- eller elektrofag.³

Kanskje henger dette sammen med at det er et kjønnsdelt arbeidsmarked i Norge der kvinner i større grad enn menn jobber i offentlig sektor, og menn i privat sektor. Statistisk har menn høyere lønnsgjennomsnitt enn kvinner. En ingeniør kan tjene opptil 100 000 kr mer i året enn en sykepleier, selv om de har like lang utdanning. Kvinners lønn utgjør 84 % av menns lønn i Norge i dag.⁴

Likestilling – kjønnsroller i endring

Likestilling i arbeidslivet handler om å motarbeide at menn fortsetter å tjene mer enn kvinner. Kvinne- og mannsyrker må få samme status, og dette må også gi seg uttrykk lønnsmessig.

Ser man på utdanningsvalg og lønnsstatistikk, kan man si at kvinner velger seg yrker med lavere lønn enn menn. Så selv om vi opplever Norge som et likestilt land der kvinner og menn har like muligheter og samme lover, ser vi at kjønn fortsatt har stor betydning for de valgene vi tar i livene våre.

Tre av fem studenter ved universitet og høyskoler er kvinner, men kvinner jobber fortsatt i større grad i deltidsjobber, de tar en større del av husarbeidet og tjener mindre enn menn.⁵ At flere kvinner enn menn tar høyere utdanning, vil derimot gi seg utslag på arbeidsmarkedet over tid. Kvinner har i løpet av de siste 30 årene i stadig større grad inntatt yrker vi tidligere oppfattet som "mannsyrker", som leger, piloter og ingeniører. Det vil nok fortsette.

Forventningene til menn og menns kjønnsrolle er også endret. Menn er ikke lenger hovedforsørgere, og de tar på en annen måte enn før et større ansvar for barn og hjem. Nordiske menn er de i Europa som gjør mest i hjemmet.⁶ Dette sier også noe om at mannsrollene endres og fornyes i samfunnet, og at de varierer mellom ulike samfunn og til ulike tider.

Kjønnsroller – mer enn to roller?

Kjønnsroller varierer altså mellom ulike kulturer, og de endres over tid. Forventningene til kjønnene endres. Man kan lett tro at det kun finnes to kjønnsroller, én for menn og én for kvinner. Slik er det ikke hvis vi ser nøye etter. Det finnes en rekke kjønnsroller i et samfunn. Hvilken kultur eller religion man tilhører, har betydning for din måte å være mann eller kvinne på.

Etnisitet, utdanning, alder, økonomi og seksuell orientering er eksempler på faktorer som påvirker hvordan mennesker forventes å være kvinner og menn. Det forventes at menn som er rike og har høy utdanning, skal oppføre seg på en annen måte enn menn som har lav inntekt og utdanning, og menn i Afghanistan er menn på en annen måte enn menn i Norge.

Denne ukens oppgave i samfunnsfag: (leveres innen søndag 2. september, please...)

Esperarium
2012-2013
in
medias
res

Oppgave samfunnsfag uke 35:

Hvilke 2 av sosialiseringsarenene mener du påvirker kjønnsroller og familieliv mest?

Gi begrunnelse og vurder om det finnes tiltak skolene bør gjøre i forhold til dette.

Legg den teksten du skriver på din blogg.

Bruk overskriften:

"Skolens betydning for forming av kjønnsroller"